

*Setzè Congrés de Metges i Biòlegs de Llengua Catalana*  
*Llibre de Ponències (2000), p. 141-144*

## ADOLESCÈNCIA I SEXUALITAT. III.

GUILLEM SALVADOR BELTRAN

Escola Universitària de Treball Social de la UB

### INTRODUCCIÓ

La primera reflexió que puc fer al voltant del tema que dona títol a aquesta taula rodona és de COMPLEXITAT.

L'adolescència és l'etapa més turbulenta de la vida, hi ha qui la defineix com a "crisi". Des del pas del temps és una època mig recordada i mig oblidada; oscil·lant entre la por i la il·lusió a créixer es desenvolupa una àrdua tasca emocional encaminada a organitzar una primera identitat adulta. En relació amb la susdita complexitat crec que, des del món adult, no ens podem apropar a l'adolescència amb la falsa idea de poder-la definir plenament; més aviat, és necessària una actitud de "no conèixer" la que permet accedir a la comprensió de la dinàmica mental i grupal del jove i el seu món. En aquesta línia estaria d'acord amb el comentari de Donald MELTZER (1994): "Els adolescents només s'entenen entre ells".

La turbulència d'aquesta etapa té un primer origen de fàcil comprensió (fàcil quant a allò que es veu externament), centrat en la profunda dialèctica oberta entre allò biològic i allò emocional, a partir del canvi puberal. El canvi biològic obre una gran fisura en l'harmònic procés evolutiu del nen, introduint-lo en la necessitat de reconèixer un cos nou en diària mutació. A partir d'aquí, l'estructura mental entra en un procés d'elaboració, principalment de pèrdues, que portarà a la revisió de totes les estructures mentals infantils. Tot plegat comporta l'establiment d'una dinàmica emocional complexa des de la qual es construeix una nova visió d'allò intern i extern; amb la incertesa afegida de la necessitat de diversos anys fins a la seva resolució.

La sexualitat és una dimensió de la vida física i mental. És quelcom biològic al qual la nostra ment dona un sentit i una finalitat, específica i diversa en cadascun de nosaltres. A la infància hi prenem contacte des de la sensualitat (sensorialitat) i l'alt contingut erotitzat de les nostres primeres etapes. Des d'aquestes experiències es va construint una vida sexual infantil polimorfa, sense compromís i amb l'únic objectiu d'obtenir satisfacció. La pubertat trenca aquesta aparent harmonia i introdueix l'adolescent en una tasca complexa.

Sigmund Freud assenyala dos aspectes fonamentals en aquest procés:

La primacia d'allò genital.

L'elecció de l'objecte sexual.

Al voltant d'aquests dos paràmetres, l'adolescent ha d'elaborar la pèrdua de la sexualitat infantil amb la seva ambivalència i manca de compromís objectal. Les precisions internes i externes el condueixen a identificar-se amb una figura parental en el terreny sexual i a concretar i escollir l'objecte del seu desig.

D'altra banda, es produeix una gran contradicció: la procreació és una possibilitat biològica però no mental ni social, amb la qual cosa l'adolescent sent que té la capacitat però no el poder per exercir-la, i és en aquest punt, la pressió del PODER, on s'inicia una forta separació entre món adolescent i món adult.

La tasca emocional lligada a aquestes qüestions és d'una gran complexitat: accés a la genitalitat, integració d'allò masculí i femení com a identificació física i mental, definició de l'orientació sexual. Aquestes qüestions són de vital importància per al futur de la vida adulta i moltes d'elles continuen el seu procés evolutiu durant els anys de la joventut.

El gran avantatge de la infància és que la major part dels conflictes evolutius es poden contenir i elaborar dins del grup familiar. En l'adolescència això no és així. El noi o la noia viuen un important i necessari conflicte amb la família: es produeix una desidealització de les figures parentals i, per tant, una separació del grup que permetrà al jove elaborar una identitat *fora* de la família. Per això, pren una gran importància el *grup adolescent*, que serà el principal referent de contenció i tracte de les ansietats. Existeix una forta necessitat de preservar una nova intimitat en què no entrin els pares i les inquietuds, i les actuacions sexuals es concretaran en el nucli del seu grup. Aquestes circumstàncies es donen amb el rerefons del dol dels pares: han perdut el nen sobre el qual tenien control i els preocupa quin ús en farà de la seva llibertat sexual.

No obstant això, aquesta aparent manca d'influència dels pares en la definició sexual de l'adolescent és enganyosa. Malgrat el desafecte i la rebel·lia, el jove necessita profundament la fermesa emocional dels pares i adults del seu entorn. En última instància, i a nivell profund, són els pares els qui donen validesa a la conducta sexual dels seus fills, ofereixen un vistiplau, prèvia elaboració del seu propi dol de pèrdua del nen petit i de la seva pròpia adolescència. Aquest punt es constata a la pràctica, ja que en els casos de conducta sexual perturbada de l'adolescent, hi sol coincidir una situació familiar problemàtica.

La tasca central de l'adolescència, segons Eriksson, és resoldre el dilema entre identitat i confusió d'identitat. La confusió és un sentiment bàsic d'aquesta etapa, i en aquest sentit, la necessitat central de l'adolescent és conèixer-se (MELTZER, 1994). El jove experimenta per conèixer-se, i en aquesta experimentació, de vegades es confon i es perd. Rebutja l'excessiva protecció de la família, té un grup en el qual no hi ha contenció adulta i la maduresa i el compromís de la vida truquen a la porta. S'ha perdut el paradís. Però existeix un món de sensacions i el poder d'una llibertat que es pot anar guanyant dia a dia. CONÈIXER-SE CONEIXENT és la tasca; però l'ansietat és molt alta i la confusió és, en ocasions, una defensa. En aquest sentit, l'adolescent pot fer ús confusional de la sexualitat per resoldre problemes que requereixen més temps. L'embaràs adolescent és, en ocasions, una sortida confusional a la difícil pregunta: Sóc dona? Què és ser dona?

La promiscuïtat o l'ús exagerat de substàncies serien exemples d'aquell buscar perdent-se.

La sexualitat, en la mesura de la seva dualitat (tasca interior i acció externa), representa una àrea en la qual l'adolescent experimenta i actua. La permanència de vincles de confiança amb els pares i adults representa un element de contenció d'un enorme valor.

A l'adolescent, en general, no li agrada la psicoteràpia, i encara menys, la d'una certa durada. Les consultes amb psicòlegs clínics i psiquiatres es produeixen o bé sota la pressió familiar o bé com a producte de demandes molt concretes del jove lligades a contrarietats o excés de patiment. Amb molta freqüència, decideixen que ja han resolt el problema molt abans que el terapeuta hagi començat a pensar-lo. Tot plegat pot portar a males resolucions terapèutiques. La meua experiència, i la d'altres molts col·legues, aconsella ser tolerant amb el desig del jove i renunciar a una ambició que no porta al manteniment de l'aliança terapèutica. Amb certa freqüència, han tornat a consultar amb mi adolescents que havien interromput bruscament teràpies, i això em porta a pensar que, a part de la intolerància natural al patiment emocional, existeix una determinació prepotent de "sortir per ells mateixos" amb la qual no resulta molt vàlida la interpretació.

Rarament he rebut consultes per qüestions sexuals, i aquesta dimensió apareix poc en el relat explícit dels joves en teràpia (insisteixo que en la meua experiència). Si apareix al rerefons d'actuacions o de material oníric, és molt delicat el fet d'intervenir-hi, ja que amb facilitat escolten el teu comentari com a procedent del poder adult.

De totes formes, he pogut constatar que en casos que es presentaven sota un món de grans actuacions amb droga i sexualitat, s'ha pogut apreciar una contenció molt positiva en el temps que ha durat la teràpia.

No voldria deixar d'assenyalar, donades les dificultats del tractament individual de l'adolescent, la gran validesa terapèutica, al meu entendre, del treball familiar. Ja he indicat abans que no es pot separar el procés individual del grupal-familiar. En ocasions, és de major utilitat realitzar una tasca terapèutica amb l'adolescent i la seva família en la mesura que, millorant la comunicació del grup, augmenta la contenció.

Una de les majors dificultats de psiquiatres i psicòlegs clínics en aquest terreny és el procés diagnòstic: delimitar la frontera entre un fenomen corresponent al procés evolutiu normal i un adolescent patològic. En aquest sentit, em sembla d'utilitat assenyalar el problema de dos grups d'adolescents que indica MELTZER (1994): "els que es passen" i "els que no hi arriben". Els primers serien aquells que utilitzarien l'actuació i confusió com a defensa enfront l'ansietat, generant problemàtiques, que en l'àrea de la sexualitat ja han estat assenyalades anteriorment (embaràs, conducta promíscua, etc.). No obstant això, vull cridar l'atenció sobre els segons: els que no hi arriben. És l'adolescent que passa per aquesta etapa com si res succeís, unit a la família, sense grup, sense experimentar. Aquest és un col·lectiu de risc pel fet que desenvoluparan una falsa identitat adulta que farà crack durant les vicissituds de la joventut. Em sembla interessant assenyalar que, si bé deia abans que l'adolescent és reaci a les teràpies, cada dia són més freqüents les consultes de persones joves, properes als trenta anys, amb demandes lligades a una mala resolució del procés adolescent, i és aquí on es faran evidents les problemàtiques psicosexuals encobertes: dificultats en relacions amoroses, en les relacions sexuals, pànic i impossibilitat d'accedir al compromís de la parentalitat, etc.

## CONCLUSIÓ

Per últim, vull remarcar la importància simbòlica d'aquesta taula. Parlar de l'adolescent des de la interdisciplinarietat significa crear un espai mental de contenció social des del qual

podem pensar junts sobre: problemàtiques, formes d'intervenció, suport familiar i comunitari.

Em preocupa profundament el divorci existent entre món adolescent i món adult i, en aquest sentit, crec que els professionals de la comunitat, més vosaltres (pediatre, ginecòleg, metge de família) que jo, som interlocutors "naturals" de l'adolescent i, per tant, tenim la possibilitat d'anar establint el vincle amb el món que representem. La dimensió psicosexual, eix central de la identitat adulta, és el terreny en el qual el nostre intercanvi pot ser d'alta rendibilitat social.

## BIBLIOGRAFIA

- BLEGER, J. et al. (1973) *"La identidad en el adolescente"*. Barcelona: Ed. PAIDOS.
- GRINDBERG, Leon (ed.) (1977) *"Prácticas comparadas en niños y adolescentes"*. Barcelona: Ed. PAIDOS.
- MELTZER, Donald (1994) *"Clastrum"*. PATIA Editorial.
- MELTZER, D.; M. HARRIS (1998) *"Adolescentes"*. PATIA Editorial.